

In de middelste hoofdstukken wordt het humeur besproken eerst in den zin van het habitueele humeur of den habitueelen stemmingsachtergrond, (als zoodanig een niet verder te analyseeren karakterhoedanigheid) vervolgens in den zin van het accidenteele humeur of de stemmingswisseling. Deze laatste zou volgens den schrijver dikwijls zijn bepaald door gedachten-associaties en onaangename herinneringen, enz. van welke de toeschouwer, niet zelden ook de persoon zelf, zich geen rekenschap meer geeft. In de dierenreeks worden analogen van het humeur gevonden bij honden, ezels, paarden, olifanten en apen, maar vooral bij de geit, die aan de romaansche talen (vergelijk Lat. capra, Ital. capriccio, Fransch caprice) den stam heeft geleverd voor het woord dat gril beteekent. Met groote wispelturigheid varieert zij haar kost, zoodat zij van 576 inheemsche plantensoorten er 449, daaronder zeer vergiftige, vreet. Zelfs krijt, houtskool, eindjes sigaar worden soms opgeslokt. Bovendien schijnt het alsof zij met een zeker boos opzet juist bij voorkeur doet, wat niet verlangd wordt. In het algemeen vindt de schrijver dat naarmate de intelligentie hooger staat, dergelijke humeurigheden sterker spreken, bij de geniale naturen onder de menschen het allersterkste, hoewel hij ook moet erkennen, dat bij wilden, kinderen en vrouwen de stemmingswisselingen zeer duidelijk zijn uitgesproken.

Voor het ontstaan van het humeur (in den zin van stemmingswisseling) wordt voornamelijk neuropathische dispositie aansprakelijk gesteld, terwijl voor de behandeling wordt aangeraden te breken met het gewone procédé, dat tegenover slecht gehumeurden pleegt te bestaan in links laten liggen, ironische of sarcastische opmerkingen, uitlachen, hard aanpakken of straffen, maar het te probeeren met een zacht en tactvol optreden, waarin vooral gezonde humor van veel nut kan zijn. De opvoeding heeft vooral op het humeur te letten. Heeft men zelf last van humeurigheid dan is ontlading op de omgeving zeer af te raden en te vervangen door zelfbedwang, in bepaalde gevallen kan men misschien bij den arts een geschikte „kathartische” behandeling vinden.

De schrijver beoordeelt zijn eigen werk zeer juist als hij aan het slot zegt, dat hij „nur etwas Vorläufiges, nicht etwas Fertiges” gegeven heeft.

VAN MELLE.

INGEZONDEN.

DE NORDRACH-COLONIE.

Nu en dan wordt in medische bladen onder „Particuliere correspondentie den indruk weergegeven, die collega's kregen van congressen, badplaatsen, sanatoria, enz., door hen in de vacanties bezocht. Ik lees gaarne dergelijke

beschrijvingen om zodoende iets meer te weten van plaatsen en inrichtingen, die men anders slechts bij name kent. En toch spijt het mij zeer, dat ik mij *gedwongen* gevoel thans den indruk weer te moeten geven van een inrichting, die ik onlangs bezocht, want de dwang waaronder ik verkeer is het gevolg van teleurstelling, verontwaardiging en geringschatting.

Mijn reis werd ondernomen op verlangen der familie van een patiënt die 1½ jaar in Dr. o. WALTHER'S Sanatorium bij Nordrach (Schwarzwald) had doorgebracht.

Het uit het Engelsch vertaalde boekje *Genezing van alle teringlijders „de Nordrachkuur”* kende ik; het zou mij zeker nooit verleid hebben om iemand derwaarts te zenden, te meer omdat de vreemdste berichten mij bereikten, maar nu zou ik zelf kunnen oordeelen en dit was mij aangenaam. Hiervan aan collega's verslag uit te brengen acht ik een *plicht* zij het ook geen aangename.

Bij aankomst in de Colonie geen schijn van ontvangst, zoodat ik nog steeds zoekende naar iemand, die mij kon te woord staan het huis binnen trad, waar mijn patiënt gelogeed was en ook hem bezocht alvorens iemand te spreken, die aan het Sanatorium verbonden was.

De Heer M., een goede dertiger, blijkt zeer ziek te zijn; een sterk livide kleur, dik opgeblazen gelaat, sterke dyspnoe, afgebroken moeilijke spraak, onophoudelijke moeilijke expectoratie geven dit duidelijk te kennen. De pols is frequent en onregelmatig. Mijn tijd was beperkt (ik kwam om den patiënt af te halen), ik besloot dus ter besparing van tijd even een verder onderzoek in te stellen. Daarbij trof mij de intensieve uitgebreide matheid over de rechter borsthelft, de verplaatsing van het hart naar links, de enorme lage stand van de lever, veroorzaakt door een groot rechtszijdig pleuritisch exsudaat. Daarna zocht ik Dr. WALTHER op in zijn woonhuis om de belangen van mijn patiënt te bespreken. Zijn verwondering was zeer groot, dat een medicus kwam om den zieke af te halen, z. i. bestond er niet de minste haast om te vertrekken, de patiënt was immers z. i. genezen voor zoover dat mogelijk was te achten, slechts kwamen er aanvallen voor van stenocardie, doch dit was toch niets bijzonders! Op mijn vraag naar de voeding kreeg ik ten antwoord dat de zieken allen eiwitten, koolhydraten en vetten kregen. Infectie was een geloofsartikel, maar wordt door collega WALTHER niet aangenomen.

De toon van het onderhoud was van dien aard, dat elke discussie mij onvruchtbaar scheen; ik brak dus het bezoek af om mijn verderen tijd te besteden aan de nadere kennismaking met de Colonie. Het Schwarzwald is hier prachtig, ik moet zeggen ondanks het Sanatorium van Dr. WALTHER.

Het hoofdgebouw van hout gebouwd, is hoogst eenvoudig ingericht, bevat een overgroot aantal kleine kamertjes en dakkamertjes, die alle dienen als slaapvertrekken der patiënten, die overigens over niets beschikken; Liegehallen zijn er niet en worden door Dr. WALTHER afgekeurd. De bediening is opgedragen aan (boeren-)dienstmeisjes, bedlegerigen *kunnen* door dezen geholpen worden, maar van eenige verpleging dier bedlegerige zieken is geen sprake. Wasschen, kleeden en verdere dagelijksche behoeften zijn geheel aan den patiënt zelf overgelaten, hoe vergevorderd de ziekte ook zijn

moge. Zwakke zieken liggen dan ook meermalen een paar weken in dezelfde kleeren te bed, zonder dat zich daaromtrent iemand iets bekommert. Geen wonder dus, dat mijn patiënt een behoorlijken decubitus heeft gehad. 's Maandags worden alle patiënten gewogen; hoe ziek zij ook mogen wezen moeten zij daarvoor opstaan, door tochtige gangen en langs den trap zich begeven naar den weegstoel, niemand die hen daarbij behulpzaam is. De zieken moeten, als de temperatuur niet boven de 38° C. stijgt, wandelen en in een gemeenschappelijke eetzaal komen eten, welke geheel afzonderlijk in het dal 10 à 20 M. lager dan het eigenlijke Sanatorium op 3 à 400 M. afstand gelegen is. Dat eten geschiedt (althans gedurende de eerste tijden na de opneming) onder streng (barsch) toezicht van Dr. WALTHER, voor het geval de patiënt nog ambulans is. Het eten is eenvoudig doch goed, de groote haastige gejaagdheid en de ongezelligheid der localiteit kunnen echter moeilijk bevorderlijk geacht worden voor den eetlust. Overigens is de contrôle op doen en laten der zieken zeer nabij nul. Ik trof bijv. een patiënt op een steil bergpad aan met een belangrijke haemoptoe. En Dr. WALTHER snijdt verder ook alle contrôle af door geen enkel familielid in de omgeving van zijn Colonie te dulden. De patiënten ontvangen 3-maal daags een bezoek van den dokter; elk bezoek duurt evenwel hoogstens 1 à 2 minuten. De dokter valt als een lawine binnen en gaat evenals deze met toenemende snelheid en geraas van kamertje tot kamertje verder. Hiermede houdt het toezicht en de behandeling op. Op elke klacht volgt een banale grap van den dokter, die stereotyp terugkeert.

Vraagt de familie om eenig bericht over den zieke, dan volgt daarop of geen antwoord of een geruststelling, die niet klopt met de berichten die de zieken zelf zenden. Weet men dat de toestand ernstig is en vraagt men of ook voor verpleging gezorgd moet worden, dan luidt het antwoord dat zulks bijna nooit noodig is (!) en zoo dit het geval mocht zijn, dat Dr. WALTHER er wel voor zal zorgen. Bij naderenden dood wordt men dan ook meestal opgeschrikt door een telegram „Toestand bedenkelijk” waarop menigmaal direct een volgend bericht „Te laat”.

Mijn indrukken zijn niet slechter dan die van collega's MUYSKEN te Baarn en FELTKAMP te Amsterdam, die ook te Nordrach geweest zijn om patiënten af te halen; integendeel hun oordeel was nog ongunstiger.

Zeist, September 1902.

S. BENDIEN.

Geachte Redactie!

Het is volkomen juist, dat de wet van 1878 iemand het recht geeft om den titel van arts te voeren; daaruit mag misschien worden afgeleid, dat dit dus niet geoorloofd is aan geneeskundigen (doctores en plattelandsheelmeeesters) van de oude wet (vóór 1865). Doch hoe het nu, volgens collega SANNES, daaruit „ten duidelijkste dus blijkt”, dat diezelfde arts dezen geoorloofden titel niet naar eigen fantasie of behoefte mag opsieren als: oogarts, oorarts, speciaalarts, specialiteit, chirurg, genees-, heel- en verloskundige, doctor, enz. is